

MONGOL-TURK/TURK-MONGOL TOL' BIÇIG [MOĞOLCA-TÜRKÇE/TÜRKÇE-MOĞOLCA SÖZLÜK] (2000) [Hazırlayanlar: Ts. Suvd, Erol Çalikoğlu, Fatih Baş, Buyanhishgiin Ariuntuya], Ulaanbaata: Ufuk Educational Foundation.

Bülent GÜL*

Yüzyıllarca aynı ve/veya mücavir alanlarda beraber yaşayan, kültürlerinde ortak veya etkileşmeye dayalı unsurların bolca gözleendiği ve dillerinin de kökence bir olduğu ileri sürülen Türkler ve Moğollar arasındaki ilişki araştırılması gereken konulardandır.

Türkler ve Moğollar arasındaki ilişkiyi kültür ve dil yönünden inceleyebilmek için her iki dili de iyi bilen araştırmacılara ve bu araştırmacıların kullanabilecekleri başvuru kaynaklarına ihtiyaç vardır. Bu başvuru kaynakları içinde de en önemli olanı iyi hazırlanmış sözlüklerdir. Maalesef bu güne kadar Türkçe-Moğolca sözlük hazırlanmamıştır. Araştırmacıların Moğolca-Almanca, Moğolca-İngilizce ve Moğolca-Rusça sözlükleri kullanmaları gerekiyordu. Tanıtmaya çalıştığımız elimizdeki sözlük, Türk ve Moğol araştırmacıların ihtiyacını bir nebze de olsa karşılayacak yeterlidir.

Türkçe-Moğolca ve Moğolca-Türkçe halinde iki bölümde hazırlanan sözlüğün birinci baskısı 1999 yılında yayımlanmıştır. Elimizdeki sözlüğün cilt kapağında basım yılı olarak 2000 yılı verilmiştir, ancak iç kapağında 1999 tarihi yazılıdır.

Eser iki bölüm halinde hazırlanmış ve her bölüm sayfaları kendi içinde numaralandırılmıştır. Eserin birinci bölümünde Moğolca-Türkçe sözlük yer almaktadır (s. 1-120). Bu bölüm *Ts. Suvd, Erol Çalikoğlu ve Fatih Baş* tarafından hazırlanmıştır. Eserin ikinci bölümünde Türkçe-Moğolca sözlük yer almaktadır (s.1-141). Bu bölümü de *Buyanhishgiin Ariuntuya ve Fatih Baş* hazırlamıştır.

Sözlüğü incelemeyen önce bu alanda yapılmış tek sözlük olan Türkçe-Moğolca sözlüğün hatalarının bulunmasına rağmen, yine de büyük bir boşluğu doldurduğunu söylemek gerekir. Sözlükte sözlükçülük yönünden gördüğümüz hataları aşağıda göstermek istiyoruz:

1. Sözlüğün, özellikle Türkçe-Moğolca kısmında sözcüklerin sıralanışında hatalar bulunmaktadır.

2. Sözlükte yazım hataları bulunmaktadır: *Slovak* ismi "i" maddesi içinde "islovak" şeklinde yazılmış ve "slovax xün" (Slovakyalı) anlamı verilmiştir. Sö-

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi.

lükte ihlamur ismi *ihlamur*; kundura ismi *kudura*; pehlivan ismi *pehilvan*; solucan ismi *sloucan*; römork sözcüğü *römerk* şeklinde yazılmıştır. Dokumacı sözcüğü hem *dokumacı* hem de *dokumaci* şeklinde yazılıp, iki ayrı madde halinde verilmiştir. Bunların düzeltilmesi gerekmektedir.

3. Sözlükte bazı kök sözcükler yer almazken, bu köklerden türemiş sözcüklere yer verilmiştir. Sözlükte Asya ismi yer almazken asyalı sözcüğü yer almaktadır ve sözcüğün Moğolcası olarak birinci anlamı *Asya* demek olan *Azi* verilmiş, ikinci anlamı ise *asyalı* demek olan *Azi xun* olarak verilmiştir. Oysa, Asyalı sözcüğünün Moğolca karşılığı *Azi xun*'dur ve bunun birinci anlam olması gerekirdi. Sözlükte lezzet sözcüğüne yer verilmezken, *lezzetli* ve *lezzetsiz* sözcüklerine yer verilmiştir. Lezzet sözcüğünün de sözlükte olması gerekirdi.

4. *Balay* sözcüğü *bal* maddesinin içinde verilmiştir ki, bu bir hatadır. Bal sözcüğünün Moğolcada çeşitli anlamları vardır ancak, balayı sözcüğünün ayrı bir madde olarak sözlükte yer alması gerekirdi. "Xelzüi" (dilbilgisi, gramer) sözcüğü "Xel" (dil) maddesi içinde verilmiştir. Xelzüi sözcüğünün ayrı bir maddede verilmesi daha uygun olurdu. Yine aynı şekilde "tölöonii üg" (zamir) sözcüğü, "tölöö" (için,uğruna) maddesi içinde verilmiştir ki, bu sözcüğün de ayrı bir madde halinde verilmesi uygun olurdu. Moğolcada iki tane *tüüx* sözcüğü vardır. Bunlardan biri "tarih" anlamına gelen isim; diğeri de "toplamak" anlamına gelen bir fiil'dir. Sözlükte bu sözcükler aynı madde içinde incelenmiştir. Bunların ayrı maddeler halinde verilmesi daha uygun olurdu.

5. Türkçe'de de yer alan bazı sözcükler, Türkçe'de yer aldıkları biçimde yazılmamıştır: Gitar sözcüğü Türkçe-Moğolca sözlük kısmında *kitara*; gitaracı sözcüğü de *kitaracı* şeklinde yazılmıştır. Peruk sözcüğünün anlamı "xiimel us" şeklinde doğru olarak verilmiş ama *peruka* şeklinde yazılmıştır ki, doğrusu *peruk*'tur.

6. Sözlükte bazı sözcüklerin anlamlarının verilmesinde hatalar yapılmıştır: Türkçe *kovmak* fiilinin Moğolca karşılığı 1. *savax* 2. *xööx* olarak verilmiştir ki, sözcüğün Türkçe karşılığını *xööx* fiili vermektedir. *xööx* fiili ilk sırada verilmiydi.

Sözlüğün Moğolca-Türkçe kısmında *turax* fiilinin anlamı "şişmanlama" olarak verilmiştir ki, bu fiilin anlamı "zayıflama"dır. Sözlükte fiilin diğer türevleri doğru bir şekilde verilmiştir: *turaax* "zayıflatmak"; *turanxai* "zayıf, sıska". Sözlüğün Türkçe-Moğolca kısmında Türkçe "üzmek" fiilinin Moğolca karşılığı olarak *gomdoox*; "üzülmek" fiilinin karşılığı olarak da *gomdox* fiili verilmiştir ki, bu büyük bir hatadır. *üzülmek* fiilinin Moğolca karşılığı *xaramcax*'dır. *gomdox* fiilinin anlamı ise üzülmek değil, "gücenmek, darılmak"tır; *gomdoox* fiilinin anlamı da "güçendirmek, darılmak"tır. Sözlüğün Moğolca-Türkçe kısmında ise *gomdoox* ve *gomdox* fiillerinin anlamları doğru verilmiştir.

Sözlükte gördüğümüz bu hatalar yeni baskılarda düzeltilmelidir. Sözlüğün bu alandaki tek sözlük olması nedeniyle bu hataların olması sözlüğün değerini azaltmayacaktır. Bir nebze de olsa, bu alanda çalışacakların ihtiyacını karşılayacağına inandığımız bu sözlüğü hazırlayanları kutlarız.